LAUSUNTO

Helsinki 15.8.2025

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Viite: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sähköistä tiedoksiantoa Verohallinnossa koskevaksi lainsäädännöksi

Asia: VN/917/2025

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on lähes 250 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä noin 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja:
erityisasiantuntija Erja Saarinen, erja.saarinen@soste.fi, 050 433 4202

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

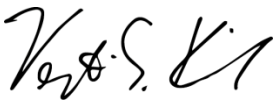

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

Laajempi siirtyminen sähköisiin tiedoksiantoihin järkevää

Ensisijaisesti sähköiset tiedoksiannot ovat verotusta koskevissa asioissa useammista syistä järkeviä ja keino vähentää hallinnon kustannuksia ilman merkittäviä haittoja kansalaisille. Esitykseen sisältyy kuitenkin kansalaisille vaikeasti hahmotettavia muutoksia, minkä vuoksi muutoksista viestimiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota ja varattava resursseja.

Kuten esityksessä todetaan, verohallinnon menettelyt, aikataulut ja sähköinen asiointipalvelu ovat tuttuja suurelle osalle kansalaisista. Verotus on jokaisen arkeen kuuluva asia ja sähköinen tiedonantomenettely on ollut käytössä jo vuodesta 2018. Tästä huolimatta suuri osa sähköisesti asioivista henkilöistä ja yhteisöistä, saa päätöksensä lisäksi paperikirjeinä. He eivät ole antaneet suostumustaan siihen, että saisivat tiedonannot pelkästään sähköisinä. Jo saadun tiedon toimittaminen myös paperikirjeenä on turhaa ja kallista, ja kustannukset nousevat edelleen sitä mukaa, kun paperiposti yleisesti vähenee.

Sähköisen asiointipalvelun käytöllä on kansalaisille monia etuja, kuten esityksessä kuvataan. Niistä täytyy viestiä laajemmin ja vakuuttavasti.

Etuja ovat muun muassa:

- parempi tietosuoja kuin paperikirjeissä vahvan tunnistautumisen ansiosta ja siksi, ettei tietoja lähetetä muualle Verohallinnon asiointipalvelusta
- kaikki asiakirjat aina saatavilla samassa paikassa 12 vuoden ajan
- päätökset tiedoksi nopeammin kuin paperikirjeissä
- asioita voi hoitaa ajasta ja paikasta riippumatta.

Lausuttavana oleva esitys helpottaisi edelleen tiedonsaantia asiointipalveluun tulleista päätöksistä, kun heräteilmoituksen voisi pyytää myös tekstiviestinä. Se tavoittaa monet helpommin kuin sähköposti.

Suostumuksesta luopuminen vaarantaa oikeusturvan

Esityksessä on kuitenkin myös tarkentamista tai parannuksia vaativia kohtia.

Esityksen mukaan henkilön kyvykkyys käyttää sähköistä asiointipalvelua todetaan sillä, että hän on palvelua käyttänyt. Enää ei tarvittaisi verovelvollisen suostumusta siihen, että tiedonannot tulisivat vain sähköisesti, kun henkilö olisi kerran käyttänyt asiointipalvelua.

Esityksen mukaan suostumusedellytys on poistettava verotusta koskevista laeista, jotta Verohallinnon asiakirjat voidaan vastaisuudessa antaa tiedoksi uuden yleissääntelyn mukaisesti, hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain mukaan. Sitä koskevassa lausuntopalautteessa monet lausujat esittivät kuitenkin huolensa oikeusturvasta, kun suostumus poistetaan. Eduskunnan oikeusasiamies ei pitänyt lausunnossaan ehdotettua menettelyä hyväksyttävänä. SOSTE yhtyy suostumuksen poistamista koskeviin huoliin. Jos suostumusta ei enää edellytetä, on varmistettava, että asiaa koskeva, ymmärrettävä viestintä todella tavoittaa eri väestöryhmät.

Sääntely sekä erityis- että yleislainsäädännöllä voi aiheuttaa epätietoisuutta

Epätietoisuutta ja ongelmatilanteita voi aiheuttaa se, että sähköistä asiointia Verohallinnossa säädeltäisiin vastaisuudessa niin verotusta koskevalla erityislainsäädännöllä kuin yleislainsäädännöllä.

Esityksen mukaan Verohallinnon säästöjä ei voitaisi saavuttaa pelkällä yleissääntelyllä, koska sen perusteella henkilö voisi ilmoituksellaan irtautua sähköisestä menettelystä kuuden kuukauden ajaksi. Tämän välttämiseksi Verohallinnon asiakkaat tulisivat jatkossa sähköisen tiedoksiannon käyttäjiksi kahta kautta: yleissääntelyn perusteella, ja tämän esityksen erityissääntelyn perusteella.

Erityissääntely koskisi niitä verovelvollisia, jotka ovat osoittaneet kyvykkyytensä käyttää Verohallinnon sähköistä palvelua kirjautumalla juuri siihen. Heille lähetettäisiin verotusta koskevat asiakirjat sähköisesti. Ne voidaan kuitenkin antaa tiedoksi myös sillä perusteella, että verovelvollinen saisi ne sähköisesti yleissääntelyssä ehdotetulla sähköisellä tiedoksiantomenettelyllä: hän olisi käyttänyt jotain viranomaisen sähköistä palvelua ja hänelle olisi sen takia luotu Suomi.fi-tili.

Verotuksen menettelysäännökset täydentäisivät yleislakia siten, että kaikki Verohallinnon sähköisen asiointipalvelun käyttäjät saisivat tiedoksiannot sähköisesti, vaikka eivät olisi yleissääntelyn mukaisen sähköisen tiedoksiantomenettelyn piirissä.

Henkilön tulee aina pystyä olemaan perillä siitä, miten hän minkin viranomaisen tiedotteet saa ja minkä säätelyn perusteella. Asiasta viestimiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Kieltäytyminen yleissääntelyn perusteella ei merkitse samaa verotuksen puolella – voi aiheuttaa väärinkäsityksiä

Ongelmia voi aiheutua myös silloin, kun henkilö haluaa kieltäytyä sähköisistä palveluista:

Niin yleis- kuin erityissääntely sisältää mahdollisuuden kieltäytyä sähköisestä tiedoksiannosta. Kieltäytymiseksi tehtävät toimet ja sen vaikutukset ovat kuitenkin erilaisia.

Jos henkilö on ilmoittanut lopettavansa Suomi.fi-viestien käytön ja näin jättäytynyt yleissääntelyn perusteella sähköisen tiedoksiannon ulkopuolelle kuudeksi kuukaudeksi, hän kuuluisi kuitenkin veroasioissa sähköisen tiedoksiannon piiriin, jos hän kirjautuu Verohallinnon OmaVeroon. Jos hän ilmoittaisi Verohallinnolle, ettei enää halua sähköisiä tiedonantoja, mutta käyttäisi kuitenkin sähköistä asiointipalvelua, verotiedonannot alkaisivat taas välittömästi tulla sähköisinä. Verohallinnossa ei olisi kuuden kuukauden aikaa, jolloin sähköisiä tiedonantoja ei lähetettäisi.

Henkilö voisi ilmoittaa Verohallinnolle, että hän ei käytä sen sähköistä asiointipalvelua, mutta silti myös verotuspäätökset voisivat tulla sähköisinä, jos hän on käyttänyt jonkun viranomaisen sähköistä palvelua ja hänet on merkitty hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetussa laissa tarkoitettuun viestinvälityspalvelun käyttäjärekisteriin. Henkilö voi, siis vaikka hän on nimenomaan ilmoittanut, ettei käytä verohallinnon sähköistä asiointipalvelua, silti saada sieltä vain sähköisiä tiedonantoja.

Tätä kokonaisuutta voi olla vaikea ymmärtää ja se voi aiheuttaa monille hämmennystä ja yllätyksiä. Pitää olla selvää ja varmistettu, ettei digitaidoton tai digikykynsä menettänyt henkilö joudu eri reittejä yhä uudestaan sähköisten asiointipalveluiden käyttäjäksi.

Asiakirjat on saatava myös silloin, kun asiointikyky heikkenee

Ihminen ei voi tuntea itseään osalliseksi omassa elämässään, jos hän jää vaille omia asioitaan koskevaa oleellista tietoa. Näin voi käydä, kun kyvykkyys asioida sähköisesti heikkenee, esimerkiksi sairastumisen tai vammautumisen vuoksi. Tuolloin henkilö itse tai hänen edustajansa voi ilmoittaa, ettei henkilö halua enää käyttää sähköistä asiointipalvelua. Mutta miten sen kykenee tekemään, esimerkiksi aivoinfarktin jälkeen tai muistisairauden edetessä? Kuinka suurella osalla kansalaisista on edustaja nimettynä?

Esityksessä todetaan, että läheinen voi olla yhteydessä ja esittää huolensa omaisen heikentyneestä asiointikyvystä. Voiko tähän sisältyä väärinkäytöksen mahdollisuutta esimerkiksi muistisairailla? Ylipäänsä tulisi konkretisoida tilanteita, joissa joku edustaa ”vapaamuotoisesti” toista asioinnissa.

Lainsäädännön arviointineuvosto totesi 1.7.2025 sähköisen tiedoksiannon yleislainsäädäntöä koskevasta esitysluonnoksesta, että siinä tulee kuvata, miten oikeusturvaan vaikuttaa se, jos sujuvasti sähköistä asiointia käyttävä henkilö sairastuu tai vammautuu eikä pysty enää käyttämään vahvaa tunnistautumista ja sähköisiä asiointipalveluja. Neuvoston mukaan tulee myös arvioida, mitä vaikutuksia ehdotuksella on esimerkiksi vankeusrangaistusta suorittavalle, jonka pääsyä älylaitteille on rajoitettu. On myös tarkasteltava, mitä riskejä ehdotus sisältää erilaisille ihmisille, jos sähköisen tiedoksiannon peruuttaminen ei onnistu tai henkilö ei ymmärrä Suomi.fi-tunnistuksen laajempia vaikutuksia. Esimerkiksi ikääntyneiden asemaa tulisi arvioida tarkemmin.

Samat huomiot koskevat tätä esitystä ja SOSTE yhtyy niihin, monia eri tavoin haavoittuvassa asemassa edustavien sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestönä.

Olennaista palvella hyvin myös digiasiointiin kykenemättömiä

Sähköinen asiointi on yleisin tapa toimia. Se voi palvella yhä useampia ihmisiä, jos eri palveluista tehdään selkeitä, saavutettavia ja helppoja käyttää, ja eri viranomaispalveluiden toimintalogiikka on yhtenäinen.

On kuitenkin olennaista muistaa palveluita kehitettäessä, että hyvän hallinnon periaatteet koskevat kaikkia. Vähemmälle huomiolle eivät saa jäädä ne ryhmät, joille sähköinen asiointi on mahdotonta tai, joita se ei palvele parhaalla mahdollisella tavalla; ei auta asioinnissa vaan aiheuttaa huolta ja ahdistusta, ja pahimmillaan asiat jäävät hoitamatta. Eduskunnan Oikeusasiamies näkee esityksessä vaaroja yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan toteutumiselle.

Viestintään ja neuvontaan on panostettava

Muutoksen toteuttamiseksi ja säästöjen saamiseksi tarvitaan ymmärrettävää viestintää yleisesti ja suoraan verovelvollisille sellaisissa kanavissa, jotka tavoittavat eri ihmisryhmät, ovat heille tuttuja. Veroasiat ja ylipäänsä viranomaisasiat ovat kansalaisille erittäin tärkeitä. Ihmisten pitää voida luottaa siihen, että he saavat niistä tiedon ja tietävät, miten menetellä missäkin tilanteessa.

Neuvontapuhelin on monille helpoin tapa selvittää asioita. Esityksessä todetaan, että suostumuksen saada sähköisiä tiedonantoja voi peruuttaa Suomi.fi-palvelussa tai soittamalla Kansalaisneuvontaan. Kansalaisneuvontaa on kuitenkin esitetty lakkautettavaksi juuri nyt, kun neuvontaa erityisesti tarvittaisiin suurten asiointia koskevien muutosten vuoksi. Lakkauttamista tulisi vähintään siirtää eteenpäin.